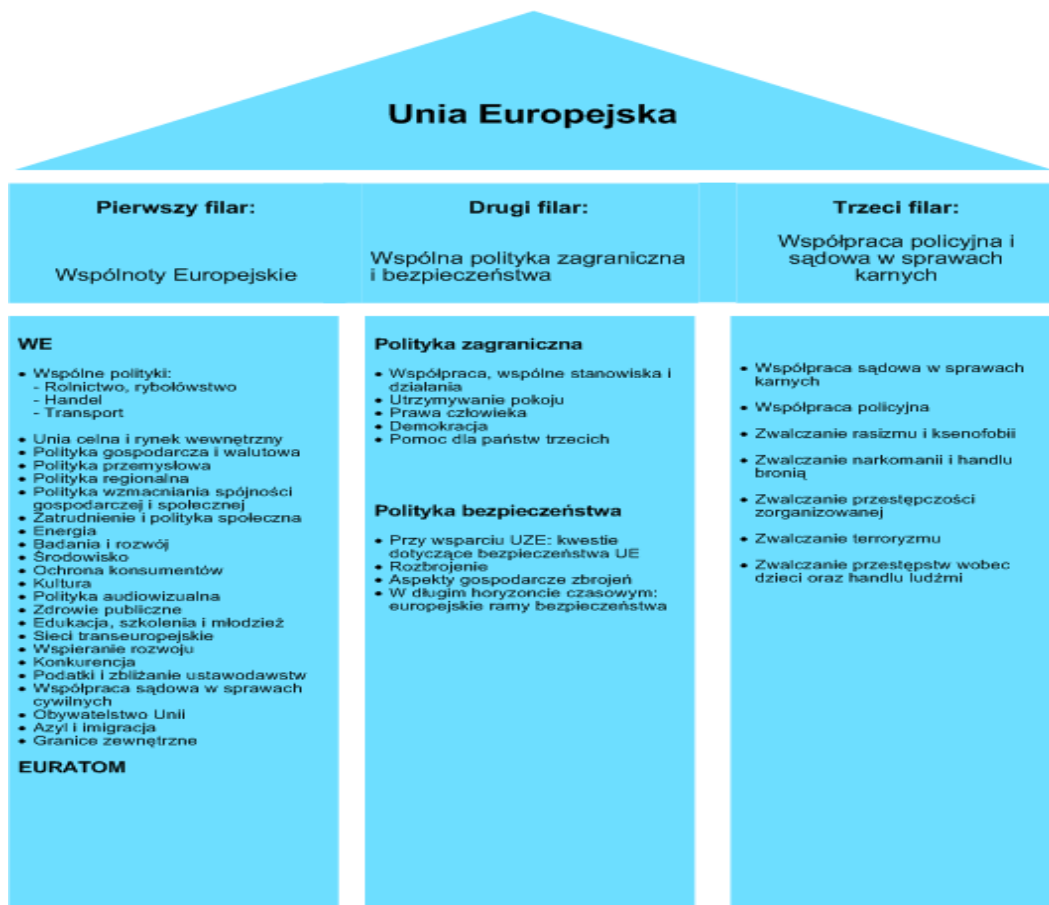

Traktat z Lizbony - perspektywa obywateli Unii Europejskiej

Zmiany w funkcjonowaniu Unii wprowadzone Traktatem z Lizbony

Traktat z Lizbony wprowadził istotne zmiany w funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Poza zmianami w uprawnieniach, działaniu i sposobie głosowania w instytucjach unijnych¹ bardzo ważna zmiana ma miejsce w strukturze całej Unii Europejskiej. Przed Traktatem z Lizbony (TzL) struktura funkcjonowania Unii Europejskiej przedstawiana była jako system 3 filarów :

1. Pierwszy filar, który związany był z rynkiem wewnętrznym i poszczególnymi politykami Wspólnot Europejskich. Był to filar najbardziej uwspólnotowiony, gdzie decyzje były podejmowane głównie przez instytucje UE.
2. Drugi filar - Wspólna Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa (filar międzyrządowy).
3. Trzeci filar Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych (filar międzyrządowy).

¹ Szczegółowe informacje znajdują się z Biuletynie Europe Direct 12/2009 http://www.europe-direct.poznan.pl/joannafiles/Biuletyn/biuletyn12.2009_Traktat_Lizbonski.pdf . Nie będą już one powtarzane w tym wydaniu.

Choć Unia nadal funkcjonuje na podobnych zasadach (na przykład filar II nadal pozostał międzyrządowy, gdyż znajduje się w obszarze kompetencji Rady Unii Europejskiej) to TzL zlikwidował system filarowy w jego dotychczasowej formie.

TzL miał przyczynić się także do ujednoczenia nazewnictwa wydawanych przez instytucje UE aktów prawnych, wprowadzając taką samą nomenklaturę we wszystkich obszarach działania UE (dawnych filarach). We WPZiB wprowadzono decyzje jako główny akt prawny. W rzeczywistości poza nazwą, decyzje są odpowiednikami wcześniejszych wspólnych strategii i działań².

Również w tym obszarze, znaczącą zmianą było utworzenie nowego stanowiska – Wysokiego Przedstawiciela Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, swoistego ministra spraw zagranicznych Unii. Osoba sprawująca tę funkcję jest z urzędu także wice przewodniczącym Komisji Europejskiej, prowadzi jedną z formacji Rady Unii Europejskiej – Rady ds. Zagranicznych (dotychczas zadanie to należało do ministra spraw zagranicznych państwa sprawującego prezydencję), szefuje (również nowo powołanej) Europejskiej Służbie Działań Zewnętrznych (swoisty korpus dyplomatyczny UE).

W odniesieniu do filaru III, Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w Tytule V opisuje UE jako: *”przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w poszanowaniu praw podstawowych oraz różnych systemów i tradycji prawnych Państw Członkowskich”*; a polityki w tym obszarze zostały objęte jednolitym, ponadnarodowym reżimem.

Traktat z Lizbony wprowadził także wiele zmian semantycznych (w zakresie nazewnictwa)³. Główne zmiany to:

- *„wszystkie formy gramatyczne wyrazu „Wspólnoty” zastępuje się odpowiednią formą gramatyczną wyrazu „Unia” czemu towarzyszy w odpowiednich przypadkach stosowne gramatyczne dostosowanie danego zdania.”* Możemy więc mówić już tylko o Unii Europejskiej;
- odesłania do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE) zastępuje się odesłaniem do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE);
- wszystkie formy gramatyczne wyrazów „Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich”, „Trybunał Sprawiedliwości” lub „Trybunał” zastępuje się

² M. Zubek, *Zmiany w zasadniczych obszarach działania UE w świetle Traktatu z Lizbony*, W: *Unia u progu polskiej Prezydencji*, red. Paweł Filipiak, Komisja Europejska, Kraków 2011, s.135.

³ Wszystkie zmiany wyszczególniono w dokumencie *Protokół nr 1 zmieniający protokoły dołączone do Traktatu o Unii Europejskiej, Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską lub Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej*. Ten i więcej protokołów do TzL dostępnych jest na stronie <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:PL:HTML>

odpowiednią formą gramatyczną wyrazów „Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej”.

Traktat Lizboński przyniósł także wzmocnienie wpływu parlamentów narodowych na procesy legislacyjne w Unii Europejskiej. Niektóre, z przewidzianych w Traktacie, kompetencji parlamentów krajowych, wykracza poza ich klasyczne funkcje, jak m.in. możliwość zgłaszania przez izbę parlamentu skargi do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, co między innymi wymagało także zmiany regulaminu polskiego Sejmu⁴.

Prawa podstawowe

Wejście z życie Traktatu z Lizbony w dniu 1 listopada 2009 r. otworzyło nową epokę w sferze ochrony praw podstawowych w Unii Europejskiej. Po uzyskaniu przez Kartę Praw Podstawowych wiążącej mocy, instytucje europejskie i państwa członkowskie są zobowiązane do ich przestrzegania przy wdrażaniu prawa UE.

Jakie to są prawa? W 1974 r. Trybunał Sprawiedliwości zdecydował, że prawa podstawowe zostaną włączone do ogólnych zasad prawa, które ma obowiązek chronić, i że inspirację do realizacji tego celu będą stanowiły wspólne tradycje konstytucyjne państw członkowskich.

Najważniejsze uznane dotychczas indywidualne prawa podstawowe w świetle orzecznictwa Trybunału to: godność ludzka, zasada równości, niedyskryminacja, wolność zrzeszania się, wolność wyznania i przekonań, ochrona prywatności, tajemnica lekarska, prawo własności, wolność wyboru zawodu, wolność wymiany handlowej, wolność gospodarcza, wolność konkurencji; poszanowanie życia rodzinnego, prawo do skutecznej ochrony sądowej i do sprawiedliwego procesu, nienaruszalność mieszkania, wolność wyrażania opinii i publikacji.

W przypadku stwierdzenia naruszenia prawa podstawowego Trybunał Sprawiedliwości orzeka z mocą wsteczną nieważność zaskarżonego aktu lub zaskarżonej czynności. Jego decyzja jest wiążąca dla wszystkich stron. Orzecznictwo Trybunału może jednak w niektórych przypadkach nałożyć ograniczenia na ochronę tych praw podstawowych.

To na Unii Europejskiej spoczywa obowiązek poszanowania praw podstawowych. Państwa członkowskie są zobowiązane przestrzegać norm wynikających z tych praw gdy stosują prawo UE. Uchwalając należące do prawa wtórnego UE akty prawne dotyczące praw podstawowych, instytucje muszą też uwzględniać międzynarodowe przepisy dotyczące praw człowieka, a w szczególności przestrzegać standardów Europejskiej konwencji praw człowieka.

⁴<http://www.europe-direct.poznan.pl/aktualnosci/1072/sejm-w-zwiazku-z-traktatem.html> za Europarlament.pap.pl

Karta praw podstawowych

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej po raz pierwszy w historii Unii Europejskiej gromadzi w jednym tekście wszystkie prawa obywatelskie, polityczne, gospodarcze i socjalne obywateli europejskich oraz wszystkich osób mieszkających na terytorium Unii⁵.

Prawa te można podzielić na trzy obszary:

1. prawa cywilne: prawa człowieka oraz prawo do sądu, gwarantowane europejską konwencją o ochronie praw człowieka, przyjętą przez Radę Europy;
2. prawa polityczne wynikające z obywatelstwa europejskiego ustanowionego na mocy traktatów;
3. prawa gospodarcze i socjalne obejmujące prawa określone we Wspólnotowej Karcie Podstawowych Praw Socjalnych Pracowników, przyjętej w formie deklaracji dnia 9 grudnia 1989 r. na szczycie w Strasburgu przez szefów państw lub rządów 11 państw członkowskich.

Karta stanowi tzw. prawo ustanowione, tj. łączy w jednym dokumencie prawa podstawowe uznane w traktatach Wspólnoty, wspólnych przepisach konstytucyjnych państw członkowskich, Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka oraz kartach socjalnych UE i Rady Europy. W dokumencie uwzględnia się w szczególności problemy, których źródłem jest obecny i przyszły rozwój technologii informacyjnej lub inżynierii genetycznej poprzez zdefiniowanie takich praw, jak ochrona danych osobowych czy prawa związane z bioetyką. Karta stanowi także odpowiedź na współczesne postulaty przejrzystości i bezstronności funkcjonowania administracji Wspólnoty, prawo dostępu do dokumentów administracyjnych instytucji wspólnotowych, czego wyrazem jest orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości w tej dziedzinie.

Zgodnie z zasadą uniwersalności większość praw wymienionych w karcie przysługuje wszystkim ludziom, niezależnie od ich narodowości lub miejsca zamieszkania. Jednakże prawa dotyczące obywatelstwa Unii Europejskiej odnoszą się wyłącznie do obywateli (np. prawo udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego lub w wyborach lokalnych), a niektóre prawa – do określonych grup ludzi (np. prawa dziecka i niektóre prawa socjalne pracowników)⁶.

Preambuła Karty stanowi, że „Unia jest zbudowana na niepodzielnych, powszechnych wartościach godności osoby ludzkiej, wolności, równości i solidarności; opiera się na zasadach demokracji i państwa prawnego. Poprzez ustanowienie obywatelstwa Unii oraz

⁵ <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?language=PL&id=137&pageRank=2>

⁶ *Teksty informacyjne o Unii Europejskiej*, PE, s. 100.

stworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości stawia jednostkę w centrum swych działań”.

Prawa podzielone są na sześć dużych rozdziałów (Godność, Wolności, Równość, Solidarność, Prawa obywatelskie, Wymiar sprawiedliwości), siódmy rozdział zawiera postanowienia ogólne. Zapisane są w 54 artykułach, rozdzielonych między 7 rozdziałów poprzedzonych częścią wstępną (preambułą).

- **Rozdział I – Godność**
obejmuje artykuły 1-5, mówiące o: ochronie godności ludzkiej; prawie do życia (w tym zakazie orzekania i wykonywania kary śmierci); prawie do integralności cielesnej (w tym zakazie praktyk eugenicznych, zakazie czerpania zysków z ciała ludzkiego jako takiego i jego części, zakazie klonowania w celach reprodukcyjnych); zakazie tortur i poniżającego traktowania lub karania; zakazie niewolnictwa i pracy przymusowej.
- **Rozdział II – Wolności**
obejmuje artykuły 6-19, mówiące o: prawie do wolności i bezpieczeństwa osobistego; prawie do poszanowania prywatności i życia rodzinnego; ochronie danych osobowych; prawie do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny; wolności myśli, sumienia i religii; wolności przepływu informacji i wyrażania opinii; wolności zgromadzeń i stowarzyszania się; wolności sztuki i badań naukowych; prawie do edukacji; wolności wyboru zawodu i prawie do zatrudnienia w każdym państwie UE; wolności prowadzenia działalności gospodarczej; prawie własności (w tym własności intelektualnej); prawie do azylu; ochronie na wypadek wydalenia i ekstradycji.
- **Rozdział III – Równość**
obejmuje artykuły 20-26, mówiące o: równości wobec prawa; zakazie wszelkiej dyskryminacji; poszanowaniu różnorodności kulturowej, religijnej i językowej; równości płci, przy jednoczesnym dopuszczeniu „specyficznych korzyści dla płci niedostatecznie reprezentowanych”; prawach dziecka; prawach osób starszych; integracji osób niepełnosprawnych.
- **Rozdział IV – Solidarność**
obejmuje artykuły 27-38, mówiące o: prawie pracowników do informacji i konsultacji; prawie do układów zbiorowych i wspólnych działań; prawie do pomocy społecznej i mieszkaniowej; prawie do ochrony przed nieuzasadnionym zwolnieniem; prawie do dobrych warunków pracy; zakazie pracy dzieci i szczególnej ochronie pracującej młodzieży; zakazie zwolnień z powodu macierzyństwa, prawie do zasiłku macierzyńskiego i opiekuńczego; prawie do pomocy socjalnej; prawie dostępu do służby zdrowia; ochronie środowiska; ochronie konsumentów.
- **Rozdział V – Prawa obywatelskie**

obejmuje artykuły 39-46, mówiące o: prawie do głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego; prawie do głosowania i kandydowania w wyborach samorządowych na podstawie miejsca zamieszkania; prawie do dobrej administracji; prawie dostępu do dokumentów unijnych; prawie składania skarg do Rzecznika Praw Obywatelskich; prawie składania petycji do Parlamentu; prawie przemieszczania się i osiedlania; prawie do ochrony dyplomatycznej i konsularnej.

- Rozdział VI – Wymiar sprawiedliwości
obejmuje artykuły 47-50, mówiące o: prawie do rzetelnego procesu sądowego; domniemaniu niewinności i prawie do obrony; zasadzie legalności i proporcjonalności w procesie karnym; zasadzie nikt nie może być sądzony dwa razy w tej samej sprawie.
- Rozdział VII – Postanowienia ogólne
obejmuje artykuły 51-54 mówiące o: zakresie stosowania Karty; zakresie gwarantowanych praw (mogą być ograniczone tylko, jeśli jest to konieczne dla ochrony dobra publicznego lub innego z praw, przy uwzględnieniu zasady proporcjonalności); zakazie interpretacji Karty w sposób uszczuplający prawa człowieka gwarantowane przez inne akty prawa międzynarodowego; zakazie nadużycia praw (nie mogą być interpretowane jako uprawnienie do wydania aktu prawnego niweczącego którekolwiek z praw i wolności)⁷.

Zgodnie z zasadą powszechności wymienione w Karcie prawa przysługują w większości przypadków każdemu, niezależnie od obywatelstwa czy miejsca zamieszkania. Wyłącznym celem Karty jest ochrona praw podstawowych osób w przypadku działań podejmowanych przez instytucje UE i przez państwa członkowskie na mocy traktatów wspólnotowych.

W chwili podpisania traktatu z Lizbony karta praw podstawowych stała się prawnie wiążąca dla 25 państw członkowskich, Wielka Brytania i Polska korzystają z odstępstwa od jej stosowania⁸.

W przypadku Wielkiej Brytanii odstępstwa od jej stosowania wiązano z brytyjskim systemem prawnym, w którym precedensy sądowe mają moc prawnie wiążącą tzw. Common law. Odstępstwa te zapisano w tzw. Protokole brytyjskim.

Polska podczas szczytu w Lizbonie, który odbył się 18-19 października 2007, kiedy osiągnięto porozumienie w sprawie treści Traktatu reformującego, przyłączyła się do Protokołu brytyjskiego. W przypadku Polski obawiano się wpływu interpretacji, stosującego tę Kartę, Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, na definicje rodziny czy poszanowanie życia. Obawiano się, iż wprowadzenie tak dużego katalogu praw obywateli otworzy furtkę do legalizacji związków homoseksualnych, eutanazji czy aborcji.

⁷ http://www.kartaprawpodstawowych.org.pl/karta_praw_srodki_broszura.pdf

⁸ <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?language=PL&id=137&pageRank=2>

W istocie tak zwany Protokół brytyjski (Protokół w sprawie stosowania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej do Polski i Zjednoczonego Królestwa, protokół dołączony do TzL⁹) mówi:

Artykuł 1

1. Karta nie rozszerza zdolności Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ani żadnego sądu lub trybunału Polski lub Zjednoczonego Królestwa do uznania, że przepisy ustawowe, wykonawcze lub administracyjne, praktyki lub działania administracyjne Polski lub Zjednoczonego Królestwa są niezgodne z podstawowymi prawami, wolnościami i zasadami, które są w niej potwierdzone.

2. W szczególności i w celu uniknięcia wszelkich wątpliwości nic, co zawarte jest w tytule IV Karty nie tworzy praw, które mogą być dochodzone na drodze sądowej, mających zastosowanie do Polski lub Zjednoczonego Królestwa, z wyjątkiem przypadków gdy Polska lub Zjednoczone Królestwo przewidziały takie prawa w swoim prawie krajowym.

Artykuł 2

Jeżeli dane postanowienie Karty odnosi się do ustawodawstw i praktyk krajowych, ma ono zastosowanie do Polski lub Zjednoczonego Królestwa wyłącznie w zakresie, w jakim prawa i zasady zawarte w tym postanowieniu są uznane przez ustawodawstwo lub praktyki Polski lub Zjednoczonego Królestwa¹⁰.

Przystąpienie UE do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

Przystąpienie do konwencji stało się możliwe z chwilą wejścia w życie Traktatu Lizbońskiego w dniu 1 grudnia 2009 r. UE ma szansę stać się 48. umawiającą się stroną Konwencji, bez konieczności uzyskania członkostwa w Radzie Europy. Konwencję ratyfikowało wszystkich 47 członków Rady Europy, w tym państwa członkowskie UE. Konwencja ustanowiła Europejski Trybunał Praw Człowieka, który egzekwuje przestrzeganie przez państwa członkowskie zasad dotyczących praw człowieka. Przystąpienie do konwencji umożliwi Europejskiemu Trybunałowi Praw Człowieka w Strasburgu nadzór nad zgodnością aktów unijnych z EKPC. Przyczyni się też do wzmocnienia ochrony praw podstawowych w Unii¹¹.

17 marca 2010 r. Komisja Europejska złożyła wniosek dotyczący dyrektyw negocjacyjnych w sprawie przystąpienia Unii do tej konwencji. „Przystąpienie do EKPC ma znaczenie polityczne, prawne i symboliczne” – powiedział przewodniczący Komisji Europejskiej José Manuel Barroso. „Przystąpienie UE do europejskiej konwencji praw człowieka zapewni

⁹ dostępny na <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:PL:HTML>

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0156:0157:PL:PDF>

¹¹ Więcej informacji na

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/84&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

spójny system ochrony praw podstawowych na całym kontynencie. Będzie on stanowić dopełnienie ochrony na poziomie wprowadzonym przez Traktat Lizboński za pośrednictwem prawnie wiążącej Karty Praw Podstawowych”.

Przystąpienie UE do EKPC umożliwi wprowadzenie dodatkowej kontroli sądowej w dziedzinie ochrony praw podstawowych w UE. Dzięki przystąpieniu do EKPC Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu uzyska prawo do kontrolowania aktów instytucji, organów i agencji UE, w tym orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, pod kątem ich zgodności z przepisami europejskiej konwencji praw człowieka. Przystąpienie do konwencji będzie także oznaczać możliwość podejmowania środków odwoławczych przez osoby fizyczne. Prawo do wniesienia skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka będzie bowiem przysługiwać każdej osobie, która uważa, że stała się ofiarą naruszenia przez UE praw podstawowych, po wyczerpaniu przez nią wszystkich środków odwoławczych przewidzianych prawem wewnętrznym. Ponadto przystąpienie pomoże w stworzeniu wspólnej kultury praw podstawowych w UE; zwiększy wiarygodność unijnego systemu praw człowieka i polityki zewnętrznej UE; będzie stanowić dowód na to, że UE popiera strasburski system ochrony praw podstawowych; wykaże harmonijny rozwój orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹².

Działania, które podjęto w celu do akcesji do EKPC, można podzielić na następujące obszary czasowe:

- 14 stycznia 2010 r. Konferencja Przewodniczących Parlamentu Europejskiego wydała decyzję zezwalającą na zastosowanie art. 50 Regulaminu Parlamentu Europejskiego,
- 16 lutego 2010 r. Thorbjørn Jagland Sekretarz Generalny Rady Europy wygłosił przemówienie na temat procesu wzmacniania praw człowieka w Europie. Stwierdził, że przystąpienie Unii Europejskiej do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jest historyczną zmianą we współpracy nad demokratycznym bezpieczeństwem i stabilizacją w Europie;
- 17 marca 2010 r. Komisja Europejska złożyła wniosek dotyczący dyrektyw negocjacyjnych w sprawie przystąpienia Unii do Konwencji, w którym zawarto wytyczne negocjacyjne,
- 19 maja 2010 r. Parlament Europejski wydał rezolucję w sprawie międzyinstytucjonalnych aspektów przystąpienia Unii Europejskiej do Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności;
- 26 maja 2010 r. Komitet Sterujący Praw Człowieka Rady Europy został wyposażony w stosowne pełnomocnictwa przez Komitet Ministrów w zakresie przygotowania akcesji do Konwencji,

¹² *Komisja Europejska zabiega o wzmocnienie unijnego systemu ochrony praw podstawowych, IP/10/291*

- 1 czerwca 2010 r. wszedł w życie Protokół nr 14 do Europejskiej Konwencji umożliwiający m.in. przystąpienie do niej Unii Europejskiej,
- 4 czerwca 2010 r. poszczególni ministrowie sprawiedliwości unijnych państw członkowskich udzielili Komisji Europejskiej pełnomocnictwa do negocjacji w ich imieniu,
- 7 lipca 2010 r. rozpoczęto oficjalne rozmowy w sprawie przystąpienia Unii do Konwencji. Radę Europy reprezentował jej Sekretarz Generalny - Thorbjørn Jagland, a Komisję Europejską jej wiceprzewodnicząca Viviane Reding.

Obecnie prowadzone są rozmowy z państwami członkowskimi Rady Europy na temat formalnych aspektów przystąpienia UE do Konwencji. Ponadto negocjacje Komisji Europejskiej i Komitetu Sterującego Praw Człowieka Rady Europy powinny zakończyć się przyjęciem multilateralnej umowy międzynarodowej. Jej sygnatariuszami będzie z jednej strony - 47 państw Rady Europy, które nie tylko będą musiały zaakceptować jej treść, ale także dokonać ratyfikacji, zgodnie z wymogami przewidzianymi prawodawstwem poszczególnych państw. Z drugiej strony porozumienie sygnowane będzie przez Unię Europejską (Rada UE wyda decyzję za zgodą Parlamentu, a ponadto państwa unijne będą musiały dokonać aktu ratyfikacji). Trudno przewidzieć, kiedy to nastąpi choć widać starania, by dokonać tego jak najszybciej¹³.

Inicjatywa Obywatelska

Traktat Lizboński dał obywatelom Unii jeszcze jedno narzędzie dochodzenia swych praw - wprowadził mechanizm europejskiej inicjatywy obywatelskiej.

Traktat Lizboński stanowi, iż: „*Obywatele Unii w liczbie nie mniejszej niż milion, mający obywatelstwo znacznej liczby Państw Członkowskich, mogą podjąć inicjatywę zwrócenia się do Komisji Europejskiej o przedłożenie, w ramach jej uprawnień, odpowiedniego wniosku w sprawach, w odniesieniu do których, zdaniem obywateli, stosowanie Traktatów wymaga aktu prawnego Unii*” (art. 11 ust. 4 Traktatu o Unii Europejskiej).

W traktacie przewidziano ponadto, iż procedury i warunki wymagane do przedstawienia takiej inicjatywy, w tym minimalna liczba państw członkowskich, z których muszą pochodzić obywatele występujący z taką inicjatywą, są określane w drodze rozporządzenia przyjmowanego przez Parlament Europejski i Radę na wniosek Komisji Europejskiej¹⁴.

Jak zorganizować taką inicjatywę? Obywatele, którzy chcą zorganizować tego rodzaju inicjatywę, muszą zawiązać komitet obywatelski liczący co najmniej siedmiu obywateli

¹³ Ewelina Cała-Wacinkiewicz, *UE a Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka*, http://ec.europa.eu/polska/news/opinie/100825_ue_a_europejska_konwencja_o_ochronie_praw_czlowieka_pl.htm

¹⁴ *Europejska inicjatywa obywatelska*, MEMO/10/683

zamieszkałych w siedmiu różnych państwach członkowskich. Do komitetów obywatelskich mogą należeć wyłącznie obywatele Unii, którzy osiągnęli wiek uprawniający do głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego (18 lat w przypadku wszystkich państw członkowskich z wyjątkiem Austrii, gdzie wystarczy mieć ukończony 16 rok życia). Członkowie komitetu muszą wybrać spośród siebie swojego przedstawiciela i jego zastępcę, którzy będą upoważnieni do składania oświadczeń i działania w imieniu komitetu obywatelskiego w toku całej procedury. Przy obliczaniu minimalnej liczby osób niezbędnej do zawiązania komitetu obywatelskiego nie uwzględnia się posłów do Parlamentu Europejskiego.

Inicjatywa musi uzyskać poparcie co najmniej jednego miliona obywateli z co najmniej jednej czwartej państw członkowskich. W przypadku każdego z tych państw członkowskich oblicza się konieczną minimalną liczbę podpisów, mnożąc liczbę posłów do Parlamentu Europejskiego z danego państwa przez współczynnik 750. Minimalny wiek sygnatariuszy odpowiada wiekowi, w którym osoby są uprawnione do głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Proponowane inicjatywy muszą być rejestrowane w rejestrze internetowym udostępnionym przez Komisję — rejestracja może zostać odrzucona w przypadku jawnego naruszenia przez inicjatywę podstawowych wartości UE lub jeżeli w wyraźny sposób wykracza ona poza kompetencje Komisji w zakresie danego aktu prawnego będące przedmiotem wniosku. Dowody poparcia mogą być zbierane w formie papierowej lub elektronicznej, a organizatorzy będą mieli na zgromadzenie niezbędnej liczby podpisów rok od momentu potwierdzenia przez Komisję rejestracji wniosku. Aby ułatwić i zabezpieczyć zbieranie dowodów poparcia w formie elektronicznej, Komisja opracuje odpowiednie standardy oraz stworzy i będzie nieodpłatnie udostępniać otwarte źródłowe oprogramowanie. Inicjatywa może dotyczyć to tylko kwestii, w których Komisja ma odpowiednie kompetencje.

Po zebraniu podpisów oraz ich zweryfikowaniu przez państwa członkowskie, inicjatywa obywatelska trafiać będzie do Komisji. Od tego momentu Komisja będzie miała trzy miesiące na zbadanie wniosku złożonego przez obywateli i podjęcie decyzji o kształcie dalszych działań. W tym okresie również organizatorzy zostaną zaproszeni do Komisji i będą mieli możliwość przedstawienia swojej inicjatywy na publicznym przesłuchaniu zorganizowanym przez Parlament Europejski. Następnie Komisja opublikuje w powszechnie dostępnym dokumencie wnioski dotyczące inicjatywy oraz informacje o ewentualnych działaniach, które zamierza podjąć, wraz z odpowiednim uzasadnieniem.

Na wniosek Komisji przepisy o europejskiej inicjatywie obywatelskiej zaczną obowiązywać dopiero w rok po ich opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym, co oznacza, że mechanizm ten zacznie funkcjonować najwcześniej na początku 2012 r.¹⁵

¹⁵ Komisja Europejska z zadowoleniem przyjmuje porozumienie w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej, IP/10/1720

W trakcie projektowania powyższego mechanizmu, instytucje unijne zwracały uwagę, by procedury rozpoczęcia inicjatywy obywatelskiej były proste, łatwe do zastosowania i dostępne dla wszystkich oraz nie stanowiły zbyt dużego obciążenia dla krajowych organów władzy. Ważne jest to, aby ten nowy element procesu demokracji był wiarygodny i dawał całkowitą gwarancję ochrony danych oraz był wolny od wszelkich nadużyć i oszustwa. Inicjatywa obywatelska nie wpływa na prawo Komisji do inicjatywy ustawodawczej, ale będzie zobowiązywać Komisję do poważnego rozpatrzenia wniosku popieranego przez co najmniej milion obywateli¹⁶.

„Inicjatywa obywatelska otworzy UE na całkiem nowy rodzaj demokracji uczestniczącej. Stanowi ona prawdziwy krok naprzód w życiu demokratycznym Unii. Jest konkretnym przykładem zbliżenia się Europy do swoich obywateli. Przyczyni się do wzmocnienia ponadnarodowej debaty na temat tego, co robimy w Brukseli, a przez to, mamy nadzieję, przyczyni się do rozwoju prawdziwej europejskiej przestrzeni publicznej” powiedział Maroš Šefčovič, wiceprzewodniczący Komisji ds. stosunków międzyinstytucjonalnych i administracji¹⁷.

Źródła informacji:

- wymienione w powyższych przypisach

oraz

- <http://www.europarl.europa.eu/pl/headlines/content/20101001STO84608/html/Ku-inicjatywie-obywatelskiej>
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:PL:PDF>
- <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?language=PL&id=137&pageRank=1>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:PL:PDF>

Przygotował: Punkt Informacyjny Europe Direct – Poznań
Projekt współfinansowany ze środków Komisji Europejskiej

¹⁶ Więcej informacji na stronie internetowej poświęconej europejskiej inicjatywie obywatelskiej na http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/citizens_initiative/index_nl.htm

¹⁷ Komisja Europejska z zadowoleniem przyjmuje porozumienie w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej, IP/10/1720